

MINISTERIET FOR
BØRN, UNDERVISNING
OG LIGESTILLING
STYRELSEN FOR
UNDERVISNING OG KVALITET

Vejledning til prøven i valgfaget håndværk og design

Kontor for prøver, eksamen og test

Indhold

- . 3 Forord
- . 4 Indledning
- . 5 Prøveform og -forløb
- . 7 Undervisningsbeskrivelsen
- . 8 Prøveoplæg
- . 9 Eksempler på prøveoplæg
- . 10 Hjælpemidler
- . 11 Bedømmelse
- . 12 Bekendtgørelse

Forord

Formålet med denne vejledning er at præcisere og uddybe de prøvekrav, der stilles i prøvebekendtgørelsen, og at tydeliggøre den sammenhæng, der er mellem prøvebekendtgørelsen og folkeskolens formål, fagformålet, kompetenceområder og -mål og den vejledende læseplan.

Ifølge folkeskolelovens § 18, stk. 4, skal lærer og elev løbende samarbejde om fastlæggelse af målene for elevens arbejde, og undervisningsformer, metoder og stofvalg skal i videst muligt omfang foregå i samarbejde mellem lærer og elever. Denne paragraf skal naturligvis ses i lyset af såvel den overordnede formålsbestemmelse samt formålet for faget håndværk og design, kompetenceområder, -mål og færdigheds- og vidensmål.

Kravene i faget håndværk og design, som de er beskrevet i Fælles Mål 2014 og prøvebekendtgørelsen, er grundlaget for tilrettelæggelsen af prøven i håndværk og design. Ifølge folkeskolelovens § 18, stk. 3, skal undervisningens indhold fastlægges således, at kravene ved prøverne i de enkelte fag kan opfyldes.

Eleverne skal inden prøven orienteres om prøvekravene og vurderingskriterierne, og om hvordan prøvernes enkelte dele foregår.

Kontor for prøver, eksamen og test

Indledning

Prøveforberedende undervisning i valgfaget håndværk og design

Folkeskoleloven giver mulighed for at tilbyde valgfaget håndværk og design fra 7. klasse. Valgfaget er et 2-årigt prøvofag.

I henhold til folkeskolelovens § 14, stk. 3, kan en elev ved afslutningen af undervisningen på 9. klassetrin indstille sig til folkeskolens prøver i valgfaget håndværk og design, hvis eleven har afsluttet undervisningen i det pågældende skoleår.

Prøven i håndværk og design er valgfri og kan gennemføres ved afslutningen af 8. eller 9. klassetrin. Indstilling til prøve træffes af eleven efter samråd med forældrene. Eleverne skal have fulgt undervisningen i to år eller i et sådant omfang, at kravene ved prøverne kan opfyldes. Det er skolens leder, der afgør, om kravene til prøven kan opfyldes. Skolen foretager indstillingen til prøven for de elever, der ønsker at aflægge prøve til Kvalitets- og Tilsynsstyrelsen.

Undervisningen i valgfaget skal bygge på fagets formål, kompetencemål, færdigheds- og vidensmål og den vedtagne læseplan. Det fremgår af vejledningen til Fælles Mål 2014, at undervisningen skal bygge på det obligatoriske forløb og være dybtgående beskæftigelse med designprocesser, materiale- og værktøjskendskab samt teknikker, der er kendetegnende for faget i en materiel kontekst.

Generelt

Prøven tilrettelægges med henblik på at dokumentere graden af målopfyldelse i forhold til Fælles Mål 2014.

Den lærer eller de lærere, der er ansvarlig for undervisningen, er eksaminator ved prøven.

Det er et krav, at eleven bliver gjort bekendt med de praktiske og proceduremæssige forhold vedrørende prøven, blandt andet prøvetidspunkter, frist for tilmelding og betingelser for at deltage. Endvidere skal skolens leder sørge for, at eleven bliver bekendt med regler om udeblivelse fra prøven, anvendelse af hjælpemidler, konsekvenser af at komme for sent samt klageprocedure og klagefrister.

Prøven er offentlig. Skolens leder kan fravige denne bestemmelse, hvis der foreligger særlige omstændigheder, herunder hensynet til den enkelte elev. Det er således vigtigt, at eleverne under prøven har de optimale muligheder for at løse opgaven.

Prøveform og -forløb

Prøven er en praktisk/mundtlig prøve.

Eleverne fremstiller et produkt i praksis på baggrund af et prøveoplæg, som læreren har udfærdiget. Alle elever arbejder individuelt men med det samme prøveoplæg. Eleverne vil undervejs blive eksamineret i valg af materialer, teknikker, fremgangsmåde, æstetiske overvejelser og lignende områder, som angår fagets kompetencemål og færdigheds- og – vidensmål. Prøven tilrettelægges med henblik på at dokumentere graden af målopfyldelse.

Grundlaget for undervisningen i håndværk og design er fagets formål, kompetenceområder og –mål, færdigheds- og vidensmål og den vedtagne læseplan. Læreren kan udarbejde sin årsplan på dette grundlag. Årsplanen er de indholdsvalg, læreren har foretaget på baggrund af læseplanen og i samarbejde med eleverne.

Prøven i håndværk og design er opdelt i følgende faser:

1. Tilmelding til prøven: Skolen meddeler Undervisningsministeriet, hvilke hold/elever der ønsker at aflægge prøve.
2. Læreren forbereder prøven: Læreren udarbejder en undervisningsbeskrivelse og ét prøveoplæg.
3. Prøvematerialet sendes til censor: Undervisningsbeskrivelse, prøveoplæg og oplysninger om praktiske forhold vedrørende prøveafholdelsen sendes til censor, så det er censor i hænde senest 14 kalenderdage forud for selve eksaminationen
4. I den sidste del af undervisningen får eleverne udleveret prøveoplægget, som består af en opgave og eventuelle bilag.
5. Til udførelsen af opgaven får eleverne:
  - a. 1 time á 60 minutter til planlægning, hvor der kun er elever, der skal aflægge prøve, og læreren til stede.
  - b. Op til 7 lektioner samlet på en dag, hvor der kun er elever, der skal aflægge prøve, og læreren til stede til påbegyndelse af det praktiske arbejde.
  - c. 4 timer á 60 minutter i den mundtlige prøvetermin, hvor censor og lærer er til stede, og hvor eleverne færdiggøre deres produkter. Denne del udgør selve eksaminationen.
6. Bedømmelse af elevernes præstationer - i umiddelbar forlængelse af de fire timer. Der gives individuelle karakterer.

Vejledning til prøven i valgfaget håndværk og design

Planlægningsdelen handler om, at eleverne skal brainstorme over idéer til, hvordan de vil arbejde med prøveoplægget. De har her mulighed for at sparre med andre elever og læreren. Planlægningsdelen og den efterfølgende del, hvor eleverne påbegynder arbejdet med prøveoplægget i op til 7 lektioner på en dag, kan lægges i undervisningen eller i prøveterminen. I løbet af de op til 7 lektioner har eleverne mulighed for lærervejledning. Eleverne arbejder individuelt.

Det er en god idé, at læreren registrerer, på hvilken måde eleverne, som går til prøve, arbejder og griber tingene an. Der kan med fordel noteres på et vurderingsark, der er udarbejdet til netop den opgave.

Det er vigtigt, at eleverne ikke bliver færdige med deres produkter i løbet af de 7 lektioner, da færdiggørelsen skal finde sted i løbet af prøvens sidste fire timer, hvor censor er til stede.

Under eksaminationen, som er de fire sidste timer, hvor lærer og censor er til stede, arbejder eleverne individuelt med deres produkter. Der foregår en samtale om arbejdet mellem elev og lærer og eventuelt censor, der kan stille uddybende spørgsmål. Eleverne skal kunne forklare og begrunde valg af designproces og produkt. Denne begrundelse indgår i bedømmelsen.

Når de sidste fire timer er afsluttet, forlader eleverne lokalet, og lærer og censor foretager en bedømmelse af produkterne samt af elevernes begrundede valg af fremgangsmåde og produkt. Når hver elev har fået en bedømmelse i form af en talkarakter, er prøven afsluttet. For elevens skyld kan det være fint, hvis lærer og censor mundtligt begrundet karakterfastsættelsen.

Undervisningsbeskrivelsen

Undervisningsbeskrivelsen skal – sammen med prøveoplægget – sendes til censor, så materialet, der ligger til grund for prøven, er censor i hænde senest 14 kalenderdage før selve eksaminationen, som er de sidste fire timer af prøven, hvor censor er til stede. Undervisningsbeskrivelsen skal ligeledes udleveres til eleverne.

Undervisningsbeskrivelsen skal være dækkende for samtlige kompetenceområder i Fælles Mål 2014.

Årsplanen og den deraf planlagte og gennemførte undervisning danner grundlag for undervisningsbeskrivelsen, som skal indeholde oplysninger om undervisningen inden for hvert af fagets kompetenceområder, oplysninger om organisationsform og om, hvor mange timer det er besluttet at anvende til prøveafleggelsen.

Undervisningsbeskrivelsen giver censor indblik i, hvilket fagligt stof der har været arbejdet med i undervisningen, og det kan anvendes i forbindelse med vurderingen af elevens præstation samt for læreren, når denne skal formulere prøveopgaver.

I undervisningsbeskrivelsen noteres oplysninger om klasse/hold, antal elever der aflægger prøve, samt dato og tidspunkt for eksaminationen, hvor censor er til stede. Umiddelbart efter censor har modtaget disse oplysninger, skal censor og lærer drøfte prøveafleggelsen, prøveoplægget og eventuelle tvivlsspørgsmål. Det er censor, som tager kontakt til læreren.

Undervisningsbeskrivelsen skal indeholde oplysninger om undervisningen inden for hvert af fagets kompetenceområder: a. Håndværk - Forarbejdning. b. Håndværk - Materialer.

c. Design. Desuden anføres oplysninger om organisationsform, det vil sige hvorledes undervisningen har været planlagt og gennemført.

Af undervisningsbeskrivelsen skal det endvidere fremgå, hvordan rammerne for den daglige undervisning har været, om det har været et semesterdelt forløb med skiftende elever, om det har været projektorienteret undervisning, om holdet har deltaget i tværgående emner og projekter, og hvorvidt der har været fysiske eller økonomiske rammer, der har haft afgørende betydning for undervisningens gennemførelse.

Prøveoplæg

Prøveoplægget skal udarbejdes af læreren og består af en formuleret opgave og eventuelle bilag. Et bilag kan for eksempel være en illustration eller billedmateriale til inspiration. Opgaven skal formuleres, så alle af fagets kompetenceområder inddrages. Der skal kun udarbejdes én opgave per hold, der går til prøve samtidig. Alle opgaver skal kunne løses i hårde materialer, bløde materialer og en kombination af hårde og bløde materialer og have individuelle løsningsmuligheder. Alle elever skal kunne udføre opgaven.

Undervisningsbeskrivelsen skal danne udgangspunkt for indholdet i opgaverne, som alsidigt skal dække det opgivne stof.

Opgaven skal være så bred, at den giver mulighed for individuelle løsningsmuligheder. Opgaven udformes så den fagligt svage elev har mulighed for at løse den, samtidig med at der er udfordringer nok til den dygtige elev.

I opgaven skal der være en balance mellem bundne krav og frie valg. Hvis opgaven er for styrende på grund af for mange bundne krav, får den enkelte elev ikke mulighed for at vise kreativitet og selvstændighed og for at arbejde ud over det almindelige niveau.

Det anbefales, at der angives et tema for opgaven, for eksempel "Vinterferie i Norge" eller "Sommer på Bornholm." Temaet følges op med mere præcise krav til opgavens løsning, for eksempel en skianorak, en badedragt, fritidstøj eller festtøj, rygsæk eller strandtaske. Opgaven indeholder specifikke krav kombineret med forslag til valgmuligheder inden for form, dekoration, materialer og teknikker.

Eksempler på prøveoplæg

Eksempel 1:

Tema: Vind - *Hvad skal vi bruge vinden til?* I Danmark blæser vinden året rundt.

Til prøven i håndværk og design skal du udarbejde et produkt, hvor du tager udgangspunkt i, hvad du kan bruge vinden til.

Du kan vælge at lave dit produkt i bløde materialer, hårde materialer, eller en kombination af bløde og hårde materialer.

Med inddragelse af dit produkt skal du kunne redegøre for designproces og håndværk, det vil sige forarbejdning, valg af materiale, samt hvordan du er kommet fra idé til dit færdige produkt.

Eksempler på produkter til dette prøveoplæg kunne være en model af en vindmølle, vindposer og drager.

Eksempel 2:

Efter prøverne i 9. klasse skal I i klassen holde en afsluttende klassefest. Festen er en temafest, hvor deltagerne kommer fra forskellige verdensdele.

Du skal fremstille et produkt, som er til gavn og glæde for alle deltagere ved jeres afslutningsfest. Du skal vælge en verdensdel, for eksempel Afrika, som skal indgå i dit produkt.

Du skal vælge at lave dit produkt i bløde materialer, hårde materialer eller i en kombination af de bløde og de hårde materialer.

Med inddragelse af dit produkt skal du kunne redegøre for designproces og håndværk, det vil sige forarbejdning, valg af materiale, samt hvordan du er kommet fra idé til dit færdige produkt.

Eksempler på produkter til dette prøveoplæg kunne være en bordplade med mønstre fra Afrika eller et tørklæde med mønstre, som ses på huse i en særlig verdensdel.

Hjælpemidler

Eleverne må medbringe og anvende egne noter og andre hjælpemidler, som de føler sig fortrolige med.

Eleverne skal i den daglige undervisning opnå fortrolighed med de hjælpemidler og redskaber, som anvendes i undervisningen, så de kan anvende dem til prøven.

Når det gælder ældre maskiner, computere og andre hjælpemidler, der er til stede i begrænset omfang, må der ved opgaveformuleringen tages højde herfor, så der ikke opstår unødvendig ventetid for eleverne. Det vil være hensigtsmæssigt, hvis der for eksempel på selve prøvedagen er flere computere til rådighed, ligesom det er bedst, at eleverne har mulighed for at anvende hver sin symaskine.

Det er tilladt at benytte internetbaserede hjælpemidler til prøven. Eleverne kan fx bruge internettet til at få adgang til egne noter, opslagsværker, digitale programmer m.v. Det er ikke tilladt at kommunikere utilsigtet via for eksempel sociale medier. Adgangen til internettet kan foregå på computere eller tablets, men ikke mobiltelefoner eller smartphones. Eleverne skal orienteres om såvel reglerne for brugen af internettet som konsekvenserne af snyd under prøverne. Adgangen til internettet forudsætter, at skolelederen gennem tilsyn og it-foranstaltninger sikrer, at eleverne ikke overtræder reglerne.

Bedømmelse

Karakteristik af den fremragende præstation (12)

Præstationen er fremragende, når • eleven arbejder under hele forløbet koncentreret og velovervejet med den valgte designproces • der er en tydelig sammenhæng mellem prøveoplægget, elevens skitserede idé, arbejdets planlægning og selve produktets udformning • eleven viser stor sikkerhed i anvendelsen af redskaber, værktøj, maskiner og forskellige teknikker • der benyttes et hensigtsmæssigt og bredt udvalg af materialer til opgaven • eleven har en sikker viden om materialers anvendelsesmuligheder, kvalitet og egenskaber • produktet fremstår med ingen eller få uvæsentlige mangler, har et personligt præg og signalerer funktionel og æstetisk værdi • prøveoplæggets opgave er løst på fremragende vis, og elevens teoretiske overvejelser, såvel under arbejdsprocessen som i den afsluttende formidling, leveres med overbevisning.

Karakteristik af den gode præstation (7)

Præstationen er god, når • eleven arbejder koncentreret og overvejende sikkert med den valgte designproces • der er i store træk sammenhæng mellem prøveoplægget, processens faser og selve produktets udformning, men mindre perioder med usikkerhed kan forekomme undervejs • eleven viser overvejende sikkerhed i anvendelsen af redskaber, værktøj, maskiner og forskellige teknikker og demonstrerer et stabilt kendskab til anvendelige materialer og teknikker • produktet fremstår som færdigt – eller stort set færdigt – og signalerer såvel funktionel som æstetisk værdi, mens elevens teoretiske overvejelser såvel under arbejdsprocessen, som i den afsluttende formidling, fremstår forholdsvis tøvende og ustrukturerede • opgaven alt i alt vurderes til at være løst på en god måde, men med en del mangler • eleven arbejder under hele forløbet koncentreret og velovervejet med den valgte designproces.

Karakteristik af den tilstrækkelige præstation (02)

Præstationen er tilstrækkelig, når • eleven arbejder til dels usystematisk og noget usikkert med den valgte designproces • der er delvis sammenhæng mellem prøveoplægget, processens faser og selve produktets udformning • længere perioder med usikkerhed kan forekomme undervejs • elevens anvendelse af redskaber, værktøj og maskiner er præget af en vis usikkerhed • materiale- og teknikvalg er enkelt og holdt inden for det, som er mest oplagt og enkelt at bruge • produktet fremstår som færdigt – eller delvist færdigt – men med flere væsentlige fejl, hvilket begrænser dets funktionelle og æstetiske værdi • elevens teoretiske overvejelser er gennem det samlede forløb meget begrænsede • det vurderes, at eleven kender til enkle praktisk håndværksmæssige arbejds- og udtryksformer, men tydeligvis mangler et mere sammenhængende overblik • løsningen på den stillede opgave fremstår som færdig, eller delvist færdig, men med flere alvorlige fejl, hvilket forstyrrer den visuelle kommunikation. • eleven kender til enkle praktisk håndværksmæssige udtrykseffekter, men mangler tydeligvis et mere sammenhængende overblik.

Bekendtgørelse

Frivilligt prøvfag (valgfag)

20. Håndværk og Design 20.1. Prøven er praktisk/mundtlig.

20.2. Der udfærdiges en undervisningsbeskrivelse, der omfatter oplysninger om undervisningen inden for hvert af de centrale kundskabs- og færdighedsområder. Desuden anføres oplysninger om organisationsform, og hvor mange timer/lektioner det i alt er besluttet at anvende til prøveafviklingen. 20.3. For hvert hold stilles der en opgave der skal kunne løses i hårde materialer, bløde materialer og en kombination af hårde og bløde materialer og rumme mulighed for individuelle løsningsmuligheder. Til udførelse af opgaven gives 1 time á 60 min. til planlægning af designforløbet samt én arbejdsdag på indtil 7 undervisningslektioner á 45 min., hvor eleven påbegynder opgaven, samt 4 timer á 60 min. i den mundtlige prøvetermin, hvor censor er til stede. 20.4. Ved prøven må alle hjælpemidler benyttes. 20.5. I bedømmelsen indgår elevens begrundede valg af designproces, fremgangsmåde og produkt. 20.6. Der prøves i at kunne - fremstille et konkret produkt i en designproces, hvor eleven planlægger designprocessen, og i den mundtlige samtale beskrives de valg eleven har truffet undervejs i designprocessen, og gennemfører forarbejdningsforløbet fra idé til færdigt produkt, - anvende hensigtsmæssige arbejdsgange, - bearbejde materiale i en håndværksmæssig fremstilling med fagets almindelige redskaber, værktøj og maskiner og - formgive og fremstille et produkt, med en innovativ og entreprenant tilgang, der har æstetisk og funktionel værdi. 20.7. Der gives én karakter.